

ВІДЗИВ

на дисертаційне дослідження **Беляєва Сергія Борисовича**
**«Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх
учителів до розроблення та використання педагогічних технологій»**
подане до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми

Упровадження у національну систему освіти сучасних стандартів забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів визначає серед провідних умов розвитку педагогічної освіти модернізацію освітньої діяльності педагогічних закладів вищої освіти на основі інтеграції традиційних і новітніх підходів, що забезпечуватиме якісно нові результати, до яких, безперечно, належить володіння теорією та практикою використання сучасних педагогічних технологій, здатність до розроблення авторських педагогічних технологій тощо.

Сьогодні вчитель відчуває гостру потребу в удосконаленні своєї майстерності, в оволодінні новими методами і технологіями навчання, які дають йому можливість самореалізуватися як творчій особистості, досягти високого рівня професіоналізму. У цій низці мотивацій діяльність педагога з розроблення та використання педагогічних технологій займає провідне місце, оскільки фактично визначає механізм реалізації його професійних якостей, його здатності до задоволення освітніх потреб учнів на високому якісному рівні. Тому обрана дисертантом тема дослідження, особливо в контексті підготовки майбутніх учителів, спрямована на розв'язання різнобічних аспектів нагальної проблеми сьогодення, пошук шляхів вирішення якої є важливим і для педагогічної теорії, і для освітянської практики.

Підготовка майбутнього вчителя до розроблення та використання педагогічних технологій в нинішніх умовах є одним із визначальних факторів формування компетентних педагогів, здатних до критичного осмислення

дидактичних ситуацій і прийняття адекватних рішень щодо забезпечення якості освіти й досягнення найкращих результатів навчання. А це визначено як одне з пріоритетних стратегічних завдань розвитку сучасної української освіти. Тому дисертаційне дослідження С.Б. Беляєва, метою якого є підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки методичної системи їхньої професійної підготовки, є актуальним і своєчасним. У ньому на засадах і провідних ідеях педагогічної науки (системний, компетентнісний та технологічний підходи), з урахуванням реального стану освітянської практики запропоновано шляхи розв'язання цієї актуальної проблеми на теоретичному рівні, знайдені і впроваджені ефективні методичні підходи щодо підвищення педагогічної майстерності і технологічної культури майбутніх вчителів.

*Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації*

Дисертація С.Б. Беляєва має чітку структурну логічну завершеність.

У першому розділі «Професійна підготовка майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій як педагогічна проблема» досліджено сучасний стан та проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій у вищому педагогічному навчальному закладі.

Доведено, що сформовані впродовж ХХ століття методологічні підходи до формування освітньо-професійної програми, не забезпечують професійної підготовки вчителів до розроблення та застосування педагогічних технологій. Визначено підходи, спрямовані на формування професійно необхідних якостей, які мають забезпечити перехід від репродуктивних дій до формування загальнопрофесійної компетентності - особистісний та компетентнісний.

Обґрунтовано, що конструювання системи професійної підготовки

майбутніх учителів до розроблення та застосування педагогічних технологій має відбуватись на основі аналізу вимог до професійної діяльності фахівця шляхом визначення процедури системної інтеграції методологічних підходів з метою розроблення компонентного складу системи фахової підготовки (цілей, змісту, методів, засобів і форм реалізації), визначення послідовності етапів набуття системи конкретизованих фахових знань, формування комплексу відповідних умінь, професійно важливих якостей.

У другому розділі «Методологічні засади розроблення методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій на основі інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів» здійснено аналіз можливостей компетентнісного, системного та технологічного підходів у розробленні елементів методичної системи професійної підготовки, доведено необхідність їх неперервної системної змістовно-процедурної інтеграції у вирішенні комплексного завдання розроблення методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій.

Теоретично обґрунтовано необхідність узгодження цілей, змісту, форм, методів і засобів професійної педагогічної підготовки до рівня цілісного алгоритму із заданими показниками результативності, що має набути ознак педагогічної технології й відповідати критеріям концептуальності, системності, ефективності, відтворюваності.

Третій розділ - «Теоретичні засади розроблення методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій на основі інтеграції системного компетентнісного та технологічного підходів» присвячений обґрунтуванню цілей, зміста, методів, засобів, етапів реалізації авторської методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів на основі інтеграції системного, компетентнісного та технологічного підходів. Запропоновано технологічні алгоритми реалізації етапів професійної підготовки та засоби діагностики,

система критеріїв та показників для визначення стану професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій. Здобувачем визначено зміст етапів системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та застосування педагогічних технологій: формування системи знань, умінь і професійно важливих якостей, які забезпечують здатність упроваджувати педагогічні технології; формування системи знань, умінь і професійно важливих якостей, які забезпечують здатність здійснювати адаптацію та модернізацію педагогічних технологій, розробку педагогічної технології.

Четвертий розділ дисертаційної роботи - «Практична реалізація та експериментальна перевірка розробленої методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до створення та використання педагогічних технологій» присвячений опису професійної складової авторської методичної системи. Розкрито загальні питання методики проведення педагогічного експерименту з перевірки ефективності розробленої концептуальної моделі методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій та проаналізовано його результати.

Результати педагогічного експерименту засвідчили позитивну динаміку в експериментальних групах за обраними критеріями і показниками у порівнянні з результатами контрольних груп.

Загальні висновки в цілому адекватно відображають зміст виконаного дослідження.

Вірогідність і новизна висновків і результатів

Вірогідність дослідження обумовлюється ґрунтовним теоретичним аналізом розробленості проблеми. Науковий апарат дисертаційного дослідження сформульований переконливо, що дозволило автору успішно здійснити науковий пошук у визначених напрямках: від дефінітивного наповнення понять і аналізу сучасного стану досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та рівня відповідної професійної підготовки майбутніх

учителів у закладах вищої освіти - до обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки ефективності моделі методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій.

Новизна дослідження визначається цілісним підходом до вирішення проблеми. Відповідно до запропонованого автором підходу, концепція неперервної системної змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів забезпечує вирішення завдання розроблення елементів методичної системи професійної підготовки. Ідея дослідження полягає в об'єднанні положень системного, компетентнісного та технологічного підходів під час послідовного виділення елементів системи професійної підготовки, визначення їх змісту, розроблення засобів діагностики якості професійної підготовки до розроблення та використання педагогічних технологій.

Апробація і впровадження результатів дослідження. У дисертації С.Б. Беляєва використано широкий спектр теоретичних та емпіричних методів дослідження завдяки яким автор зміг обґрунтувати та всебічно апробувати одержані результати, зробити узагальнені висновки про теоретичне і практичне значення одержаних результатів та надати ґрунтовні рекомендації щодо професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій. Основні результати дисертаційного дослідження апробувалися на численних науково-практичних конференціях і семінарах, що дало авторові змогу постійно уточнювати концептуальні основи дослідження і робити системні висновки. У цілому за авторськими методичними розробками працювали 6 закладів освіти різного рівня, що вказує на впровадження результатів дисертаційного дослідження.

Повнота висвітлення результатів дослідження. Загалом за темою дослідження дисертантом опубліковано 56 наукових та науково-методичних праць, у тому числі: 1 монографія (одноосібна); 1 навчальний посібник (одноосібний); 28 статей - у провідних фахових наукових виданнях України (1 - у співавторстві); 4 статті - у зарубіжних періодичних виданнях; 2 статті

у періодичних виданнях, які внесено до міжнародних наукометричних баз; 16 тез - у збірниках матеріалів конференцій; 1 навчальний посібник, який рекомендовано Міністерством освіти і науки України (у співавторстві); 1 навчально-методичний посібник (у співавторстві); 2 опорні конспекти лекцій (у співавторстві).

За змістом і характером видання ці публікації повною мірою висвітлюють основні положення і результати дисертаційного дослідження і з ними мало змогу познайомитися широке коло фахівців.

Дисертація виконана на солідній джерельній базі, що охоплює 487 найменувань, що дозволило автору здійснити наукову рефлексію різних аспектів проблеми та багатогранно розкрити тему дослідження, а також сприяло підвищенню ступені обґрунтованості отриманих результатів.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження підтверджує створений й упроваджений дисертантом в процес професійної підготовки майбутніх учителів авторський навчально-методичний комплекс, що включає: 1) навчальні та навчально-методичні посібники: «Теоретичні основи педагогічної технології», «Нові педагогічні технології», «Теорія і практика оптимізації структури педагогічної системи»; 2) опорні конспекти лекцій: «Передові технології в початкових класах», «Нові технології навчання та виховання»; 3) робочі навчальні програми з дисциплін: «Інноваційні технології викладання навчальних предметів» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр», «Нові технології навчання та виховання» та «Технологія цілісного освітнього процесу» для здобувачів освітнього ступеня «магістр», системи лекційних та семінарсько-практичних занять; діагностичний комплекс оцінювання рівня професійної підготовки майбутнього вчителя до розроблення та використання педагогічних технологій.

Відповідність науковій спеціальності. Докторська дисертація Беляєва С.Б. «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних

технологій» за метою, об'єктом, предметом і завданнями дослідження, теоретичним і практичним доробком відповідає науковій спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження С.Б. Беляєва, слід зауважити, що воно не позбавлено дискусійних питань, які потребують уточнень та пояснень, зокрема:

1. На наш погляд, задеклароване у Вступі дисертації та автореферату протиріччя «необхідністю впровадження у процес професійної підготовки майбутніх учителів інноваційних педагогічних технологій та переважним використанням традиційних педагогічних технологій» є не протиріччям, а недоліком, до того ж вирішення запропонованого протиріччя лише опосередковано стосується проблеми дослідження.

2. Запропонована модель методичної системи професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій охоплює 35 елементів, які не зовсім легко простежити за схемою (рис. 3.12, с. 298 дисертації), а головне - важко з'ясувати взаємозв'язки між ними, бо в одному випадку ці зв'язки є односторонніми, в інших взаємними, і врешті, що викликає потребу у додатковому поясненні, є такими, що обумовлені «зустрічними» взаємодіями, де, на думку опонента, має бути щось нове, авторське, оригінальне (або об'єкт - результат чи процес, або новий зв'язок), про що нічого не сказано.

3. На нашу думку, при визначенні рівнів готовності майбутніх вчителів до розроблення та використання педагогічних технологій, дослідник під час проведення експерименту занадто їх узагальнив (репродуктивний, реконструктивний, творчого оволодіння прийомами.). Для більш точного виокремлення сформованості структурних складових готовності майбутніх учителів необхідно виокремити варіації рівнів.

4. Сьогодні будь-яке розроблення технологій супроводжується використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У дисертації цей аспект проблеми не одержав належного висвітлення.

5. У розробці змісту елементів методичної системи відсутній опис визначення форм організації професійної підготовки майбутніх учителів до розроблення та використання педагогічних технологій.

Викладені зауваження та побажання не є концептуальними і не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертації, яка є самостійним завершеним дослідженням, а її результати є вагомим внеском у теорію і практику професійної підготовки майбутніх учителів. Дослідження відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 656 від 19.08.2015 р., а її автор, Беляєв Сергій Борисович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки,

Бердянського державного

педагогічного університету

Лариса ЛІСІНА

